

R

PERKAMUSAN MELAYU : SUMBANGAN DATA
KORPUS BERKOMPUTER

NORLIZA HAJI JAMALUDDIN

JABATAN BAHASA MELAYU
AKADEMI PENGAJIAN MELAYU
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2000

Perpustakaan Universiti Malaya

A510789169

PERKAMUSAN MELAYU : SUMBANGAN DATA
KORPUS BERKKOMPUTER

NORLIZA HAJI JAMALUDDIN

TESIS YANG DIKEMUKAKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN IJAZAH SARJANA PENGAJIAN
MELAYU

JABATAN BAHASA MELAYU
AKADEMI PENGAJIAN MELAYU
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2000

PERKAMUSAN MELAYU : SUMBANGAN DATA
KORPUS BERKKOMPUTER

NORLIZA HAJI JAMALUDDIN

TESIS YANG DIKEMUKAKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN IJAZAH SARJANA PENGAJIAN
MELAYU

JABATAN BAHASA MELAYU
AKADEMI PENGAJIAN MELAYU
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2000

DEDIKASI

diabadikan buat...

*ayahanda, Hj. Jamaluddin Kassim
suami tercinta, Samsudin Suhaili,
dan sanak saudara yang bakal
meneruskan kecintaan terhadap ilmu.
Doa dan sokongan kalian amat bermakna.*

PENGHARGAAN

Segala puji dan kesyukuran dipanjatkan ke hadrat Allat s.w.t. kerana dengan limpah kurnia-Nya disertasi ini dapat disempurnakan akhirnya.

Jutaan terima kasih yang tidak terhingga kepada Prof. Datuk Dr. Nik Safiah Karim, selaku penyelia yang banyak mencurahkan ilmu, kepakaran dan idea tanpa mengira masa. Segala bimbingan dan tunjuk ajar ini amat dihargai dan amat bermanfaat untuk dijadikan panduan dan pedoman pada masa akan datang. Terima kasih juga diucapkan kepada Puan Nor Azizah Abu Bakar, Ketua Bahagian Perkamusan, Dewan Bahasa dan Pustaka atas segala bantuan, kepakaran dan bimbingan dalam usaha penyiapan disertasi ini.

Terima kasih kepada Prof. Madya Dr. Sanat Md. Nasir, Ketua, Jabatan Bahasa Melayu, En. Nuwairi Hj. Khaza'ai dan pensyarah-pensyarah di Akademi Pengajian Melayu atas tunjuk ajar yang diberikan.

Juga penghargaan buat semua pihak yang banyak memberikan kerjasama, iaitu Bahagian Perkamusan, DBP; Bahagian Penyelidikan Bahasa, DBP; Pusat Dokumentasi Melayu, DBP; Perpustakaan Universiti Malaya, Perpustakaan Tun Sri Lanang, UKM dan Perpustakaan Negara. Kerjasama yang diberikan amat dihargai.

Kalungan budi buat staf-staf Projek Kamus Melayu Inggeris Dewan, DBP, Zuraini, Fazira, Zuraidah dan Kak Ton yang banyak mengajar pengkaji cara-cara pendrafan dilakukan. Buat teman-taman terutama Zuraini Ramli dan Hazalizah, terima kasih atas sokongan kalian semasa di Bilik Pengajar Dua, UM.

Norliza Hj. Jamaluddin
Akademi Pengajian Melayu
Universiti Malaya

ABSTRAK

Kajian ini adalah mengenai aspek pemaknaan dalam perkamusan Melayu, dengan tumpuan khusus terhadap **Kamus Melayu Inggeris Dewan**. Aspek makna yang dibincangkan ialah aspek huraian definisi mengikut amalan pendefinisian COBUILD. Setiap kata entri yang dikaji dihuraikan maknanya berdasarkan analisis terhadap data korpus berkomputer.

Tesis ini mengandungi enam bab. Bab I membincangkan latar belakang kajian, tujuan kajian, skop kajian dan metodologi kajian. Bab II pula membincangkan konvensi leksikografi dan amalan pendefinisian oleh projek COBUILD dan **Kamus Dewan**.

Bab III menerangkan data korpus berkomputer, iaitu peranti utama yang digunakan untuk mentakrif sesuatu kata entri. Bab ini turut membincangkan baris-baris konkordans, iaitu data

yang dikeluarkan daripada data korpus berkomputer. Daripada baris-baris konkordans ini, makna ditentukan berdasarkan kolokasi kata.

Bab IV pula menghuraikan makna perkataan *memotong* berdasarkan baris-baris konkordans yang dijana daripada data korpus. Bagi menghuraikan setiap kata, amalan pendefinisian COBUILD diterapkan. Bab V pula membincangkan perkataan-perkataan yang seperangkat dengan perkataan *memotong*. Daripada analisis terhadap baris-baris konkordans, didapati bahawa setiap perkataan mempunyai persekitaran linguistik yang berbeza.

Bab VI merupakan bab penutup. Dalam bab ini disimpulkan bahawa data korpus amat penting dalam penghasilan sesebuah kamus dan amalan pendefinisian COBUILD amat membantu pengguna kamus untuk memahami sesuatu kata dalam bahasa Melayu.

ABSTRACT

This study is on the definition aspect in Malay lexicography with the focus on **Kamus Melayu Inggeris Dewan**. The definition aspect being discussed in this thesis is on the way the definition is done based on the COBUILD definition practice. The elaboration of every word entry is based on the analysis of the computer corpus data.

There are six chapters in this thesis. The first chapter provides the background of the study, the objectives, scope and methodology. Chapter II is on the lexicographic convention and definition practice by the COBUILD and **Kamus Dewan** projects.

Chapter III presents the computer corpus data as the most important tool to define any entry word. This chapter also discusses the concordances,

the data which is derived from the computer corpus data. Through these concordances, the definition of a word will be made based on its collocations.

Chapter IV is focusses on the word *memotong*, based on concordances taken from the corpus data. In this case, the COBUILD definition practice will be used. Chapter V concentrates on the words that collocate with the word *memotong*. From the analysis on the concordances, it was found that every words have different linguistic environments.

Chapter VI is the conclusion of the study. In this chapter, it can be concluded that corpus data is very important in producing a dictionary and the COBUILD definition practice is the great help to the dictionary user in understanding a word in Malay language.

KANDUNGAN**HALAMAN**

Dedikasi	i
Penghargaan	ii
Abstrak	iv
Abstract	vi
Kandungan	viii
Istilah dan Singkatan	xii
Senarai Jadual	xiv

BAB 1 : PENDAHULUAN

1.1	Pengenalan	1
1.2	Definisi Kamus	11
1.3	Latar Belakang Kajian	12
1.4	Tujuan Kajian	22
1.5	Skop Kajian	27
1.6	Metodologi kajian	28
	1.6.1 Pengumpulan Data	29
	1.6.2 Penganalisan Data	31
	1.6.2.1 Penganalisan Data Korpus	31
	1.6.2.2 Penganalisan Makna Kamus Dewan Edisi Ketiga	35

**BAB 2 : AMALAN PENDEFINISIAN DALAM BIDANG
LEKSIKOGRAFI**

2.1	Pengenalan	36
2.2	Konvensi Leksikografi	40
	2.2.1 Kedudukan Definisi	40
	2.2.2 Penggunaan Tanda Kurungan	43
	2.2.3 Homonimi, Polisemi dan Metafora	45
2.3	Amalan Pendefinisian Projek COBUILD	
	2.3.1 Struktur Penghuraian Definisi	51
	2.3.1.1 Struktur Bahagian Pertama	54
	2.3.1.2 Struktur Bahagian Kedua	63
	2.3.2 Strategi Penghuraian Definisi	
	2.3.2.1 Bahagian Pertama Huraian Definisi	67
	2.3.2.2 Bahagian Kedua Huraian Definisi	81
2.4	Amalan Leksikografi Kamus Dewan	83
	2.4.1 Pentakrifan Makna	84
	2.4.2 Pendekatan Mentakrif	86
	2.4.3 Kaedah Mentakrif	88
	2.4.4 Pertimbangan Utama Dalam Pentakrifan	89
	2.4.5 Ciri-ciri dan Kesempurnaan Takrif	90
	2.4.6 Penjelasan Lanjutan	91
	2.4.7 Contoh Penggunaan Kata	92
2.5	Kesimpulan	92

BAB 3 : DATA KORPUS

3.1	Pengenalan	95
3.2	Pengumpulan Data Secara Manual	97
3.3	Pengumpulan Data Secara Berkomputer	102
	3.3.1 Pembinaan Data Korpus	106
	3.3.2 Konkordans	113
	3.3.3 Kolokasi	121
3.4	Kesimpulan	126

BAB 4 : HURAIAN DEFINISI PERKATAAN MEMEOTONG

4.1	Pengenalan	127
4.2	Analisis Konkordans	127
4.3	Huraian Makna Berdasarkan COBUILD	135
	4.3.1 Struktur Penghuraian Definisi	135
	4.3.1.1 Struktur Bahagian Pertama	136
	4.3.1.2 Struktur Bahagian Kedua	149
	4.3.2 Strategi Penghuraian Definisi	154
	4.3.2.1 Bahagian Pertama	
	Huraian Definisi	155
	4.3.2.2 Bahagian Kedua	
	Huraian Definisi	158
4.4	Kesimpulan	159

BAB 5 : PERANAN KOLOKASI DALAM HURAIAN DEFINISI

5.1	Pengenalan	162
5.2	Kolokasi Sebagai Pembeza Makna	162
5.3	Perbandingan Makna dengan Kamus Dewan Edisi Ketiga	178
	5.3.1 Amalan Pendefinisian	179
	5.3.2 Perbandingan Makna	185
5.4	Kesimpulan	189

BAB 6 : PENUTUP 191

BIBLIOGRAFI 201

LAMPIRAN 210

Istilah atau Singkatan

AKM	:	Analisis Komponen Makna
APC	:	Amalan Pendefinisian COBUILD.
COBUILD	:	Akronim bagi <i>Collins the Publisher and Birmingham University International Language Database</i> .
<i>Definiendum</i>	:	Kata entri yang diletakkan dalam struktur makro.
<i>Definiens</i>	:	Definisi atau makna yang diletakkan dalam struktur mikro.
DKB	:	Data Korpus Berkomputer
Kamus	:	Buku yang mengandungi daftar kata dan keterangan tentang kata tersebut dari segi makna, ejaan, sebutan dan maklumat tatabahasa.
KD3	:	Kamus Dewan Edisi Ketiga.
KMID	:	Kamus Melayu Inggeris Dewan.
Kolokasi	:	Sekumpulan perkataan yang mempunyai makna tertentu apabila perkataan itu wujud bersama-sama.
Konkordans	:	Barisan petikan penggunaan sesuatu kata daripada sekumpulan data korpus, dengan kata yang hendak dikaji diletakkan di tengah-tengah baris.

- Korpus berkomputer : Himpunan teks, sama ada dalam bentuk lisan atau tulisan yang disimpan dan diproses di dalam komputer untuk tujuan linguistik.
- Ko-teks : Kata yang hadir di sebelah kiri atau kanan sesuatu kata kunci (KWIC). Istilah ini lebih tepat berbanding konteks tetapi amat jarang digunakan.
- KWIC : *Key word in context* ialah perkataan yang hadir di tengah-tengah baris konkordans dengan beberapa perkataan di sebelah kiri dan kanannya.
- Leksikografi : Aktiviti atau hal yang bersangkutan dengan penyusunan sesebuah kamus.
- Nukleus : Huraian semula sesuatu topik atau menghuraikan makna topik tersebut.
- Operator : Unsur yang menandakan struktur sebenar sesuatu ayat.
- Rentang : Ukuran perkataan sesuatu ko-teks bagi sesuatu kata kunci. Rentang + 4 bermaksud 4 perkataan hadir di sebelah kanan dan kiri kata kunci.
- Topik : Kata entri atau perkataan yang hendak diterangkan dalam sesebuah kamus.

SENARAI JADUAL

- Jadual 1 : Aspek yang Dikehendaki dalam Kamus
- Jadual 2 : Struktur Asas Huraian Definisi
- Jadual 3 : Struktur Laporan
- Jadual 4 : Analisis Bahagian Kedua: Kelompok Pertama
- Jadual 5 : Analisis Bahagian Kedua: Kelompok Kedua
- Jadual 6 : Projek Korpus Berkomputer di Seluruh Dunia
- Jadual 7 : Objek yang Melakukan Perbuatan *Memotong*
- Jadual 8 : Bahagian Pertama Huraian Definisi
- Jadual 9 : Bahagian Kedua Kelompok Pertama
- Jadual 10 : Bahagian Kedua Kelompok Kedua
- Jadual 11 : Perkataan yang Hampir Sama dengan Perkataan *Memotong*
- Jadual 12 : Jumlah Makna Perkataan *Memotong* dan Perkataan yang Seperangkat
- Jadual 13 : Perbandingan Amalan Pendefinisian
- Jadual 14 : Perbandingan Jumlah Makna